

Філологія

УДК 811.111

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18383455>

**Міжкультурні аспекти невербальної комунікації у викладанні
англійської мови**

Богуцький Вадим Миколайович,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри ділової української та іноземних мов,
Національна академія внутрішніх справ
м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0000-0003-2179-9037>

Колодіна Лариса Степанівна,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної філології і перекладу,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України, м. Київ, Україна,
<https://orcid.org/0000-0003-1857-9404>

Артиш Ольга Олександрівна,

асистент кафедри англійської філології,
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-5684-6086>

Прийнято: 10.01.2026 | Опубліковано: 27.01.2026

Анотація: Запропоноване дослідження вивчає міжкультурні аспекти невербальної комунікації під час викладання англійської мови. Його **мета** – виявити міжкультурні аспекти невербальних засобів спілкування та пошук шляхів їх впровадження у процес викладання англійської мови. Наукова новизна роботи полягає в комплексному осмисленні невербальної комунікації як складника міжкультурної комунікативної компетентності та в обґрунтуванні доцільності її цілеспрямованого формування в процесі навчання англійської мови. За допомогою комплексу **методів**, таких як синтез, абстрагування, індукція та дедукція, було досягнуто намічених цілей. **Результати** дослідження показали, що під час усного спілкування емоції передаються за допомогою навмисних і ненавмисних стимулів між співрозмовниками: міміку, жести, зорові контакти і положення тіла людини, які часто можуть сказати набагато більше за те, що планувалося, або навіть викривати обман і нещирість. Основні компоненти невербальної комунікації є універсальними, однак, коли йдеться про спілкування на міжнародному рівні, ватро пам'ятати, що вони не завжди трактуються однозначно, адже дуже сильно залежать від культурної специфіки. Саме тому, так звані невербальні відмінності стають причиною типових комунікативних труднощів, уникати яких можна лише навчаючись.

У глобалізованому світі, де цифрові технології стирають межі між державами і формують мультикультурний простір, вкрай важливо переосмислити традиційні підходи до викладання англійської мови з урахуванням міжкультурного компонента невербальної комунікації під час її вивчення. Адже у процесі викладання іноземних мов (у нашому випадку – англійської) невербальному спілкуванню приділяється все ще мало дослідницької уваги.

З'ясовано, які засоби спілкування є невербальними та визначено їх роль для реалізації успішної міжкультурної взаємодії. Визначено культурну

специфіку засобів невербального спілкування у середовищі англomовного спілкування та окреслено міжкультурні розбіжності під час невербальної комунікації англійською мовою. Представлено роль невербальної комунікації у формуванні міжкультурної комунікативної компетентності та обґрунтовано її місце у ній. **Висновки** продемонстрували, що формування невербальної комунікації сприяє підвищенню рівня міжкультурної чутливості, розвитку емпатії та готовності до ефективної взаємодії з представниками інших культур. Практична значущість дослідження полягає у можливості використання його результатів для розроблення навчальних матеріалів, вправ і методичних рекомендацій, спрямованих на інтеграцію невербального компонента в процес навчання англійської мови. Авторський внесок полягає у запропонованні методичних підходів до формування навичок міжкультурної невербальної комунікації у здобувачів освіти.

Ключові слова: невербальна комунікація, міжкультурні аспекти, кінетика, комунікативні труднощі, англійська мова, міжкультурна комунікація.

Intercultural aspects of nonverbal communication in English language teaching

Vadym Bohutskyi,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Business Ukrainian
and Foreign Languages,
National Academy of Internal Affairs,
Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-2179-9037>

Larysa Kolodina,

Candidate of Philological Sciences, Docent,
Associate Professor of the Department of Foreign Philology and Translation,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,
Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-1857-9404>

Olga Artysh,

Teaching Assistant of the Department of English Philology,
Vasyl Stefanyk Carpathian National University,
Ivano-Frankivsk, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-5684-6086>

Abstract: *This article examines the intercultural aspects of nonverbal communication in English language teaching. Its **purpose** is to identify the intercultural aspects of nonverbal means of communication and to find ways of incorporating them into the process of teaching English. The scientific novelty of the work lies in a comprehensive understanding of nonverbal communication as a component of intercultural communicative competence and in substantiating the feasibility of its purposeful formation in the process of teaching English. The objectives were achieved using a combination of **methods**, such as synthesis, abstraction, induction, and deduction. The **results** of the study showed that during oral communication, emotions are conveyed through intentional and unintentional stimuli between interlocutors: facial expressions, gestures, eye contact, and body position, which can often say much more than was intended, or even reveal deception and insincerity. The main components of NC are universal, but when it comes to international communication, it is important to remember that they are not always interpreted unambiguously, as they are highly dependent on cultural specifics. That is why so-called nonverbal differences cause typical communication difficulties, which can only be avoided through learning.*

In a globalized world where digital technologies are blurring the boundaries between countries and forming a multicultural space, it is extremely important to rethink traditional approaches to teaching English, considering the intercultural component of nonverbal communication during its study. After all, in the process of teaching foreign languages (in our case, English), nonverbal communication still receives little research attention.

*We have identified which means of communication are nonverbal and determined their role in successful intercultural interaction. The cultural specificity of nonverbal communication means in an English-speaking environment has been determined, and intercultural differences in nonverbal communication in English have been outlined. The role of nonverbal communication in the formation of intercultural communicative competence has been presented and its place in it has been substantiated. The **conclusions** show that the formation of NC contributes to increasing the level of intercultural sensitivity, the development of empathy, and readiness for effective interaction with representatives of other cultures. The practical significance of the study lies in the possibility of using its results to develop teaching materials, exercises, and methodological recommendations aimed at integrating the nonverbal component into the process of teaching English. The author's contribution lies in proposing methodological approaches to the formation of intercultural nonverbal communication skills in students.*

Keywords: *nonverbal communication, intercultural aspects, kinetics, communication difficulties, English language.*

Постановка проблеми. Під час усного спілкування, окрім слів, ми передаємо свої емоції за допомогою невербальної комунікації, під якою слід розуміти всі навмисні та ненавмисні стимули між співрозмовниками. Під час побутових, робочих, соціальних та мережевих (онлайн) зустрічей міміка і жестикуляція мовців можуть сказати набагато більше за те, що планувалося,

або навіть викрити обман і нещирість. Навички невербального спілкування притаманні людині з народження. Для немовлят вони стають дієвим способом комунікації з батьками і світом, аж поки ті не навчаться говорити. Для адаптації у дитячих садках і початкових школах діткам вкрай потрібен зоровий і тактильний контакт з вихователями і вчителями. Середній і старшій віковій групі школярів важливо вивчати мову тіла та паралінгвістику, щоб набувати й удосконалювати навички захисту презентацій та успішно розвивати компетентності соціальної комунікації. А під час онлайн-навчання міміка, жести, пози, зорові контакти та голосові тони є запорукою того, що аудиторія по той бік монітору справді вчиться, а не займається власними справами. Адже загальновідомою є інформація, що поведінка під час говоріння може сприйматися як прототип тесту на детекторі брехні. Щоправда, коли йдеться про спілкування на міжнародному рівні, зовсім не варто сподіватися на однозначне трактування невербальної комунікації, яка проявляє тотальну залежність від культури. Дуже часто так звані невербальні відмінності стають причиною типових комунікативних труднощів, вкрай актуальних у глобальному суспільстві, членами якого ми всі є.

Скажімо, неочікувані конфузи можуть статися під час професійного спілкування, академічної мобільності, міжнародної проєктної діяльності та онлайн-взаємодії, де вербальні та невербальні елементи стають рівнозначними. Для того, щоб взаємодія у міжкультурних ситуаціях була успішною, потрібно невербальні повідомлення, що становлять дві третини комунікації, розуміти так само точно, як і вербальні. З їх допомогою оратор отримує знаки повторити, підкреслити, доповнити чи заперечити вербальний меседж. Усім відомі невербальні сигнали, коли можна говорити, а коли ні. За допомогою міміки, жестів і найрізноманітніших виразів обличчя можуть порозумітися навіть ті люди, що не розмовляють однією мовою.

Актуальність запропонованого нами дослідження полягає у тому, що у глобалізованому світі, де цифрові технології стирають межі між державами і формують мультикультурний простір вкрай важливо переосмислити традиційні підходи до викладання англійської мови з урахуванням міжкультурного компонента невербальної комунікації під час її вивчення. Адже у процесі викладання іноземних мов (у нашому випадку – англійської) невербальному спілкуванню, яке є суттєвим доповненням до розмовної мови, ще й досі приділяється відносно мало уваги, хоча останні тенденції в педагогіці, лінгвістиці та нейролінгвістичному програмуванні починають проникати в сучасні дослідження та отримувати практичну реалізацію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Численні праці сучасних дослідників свідчать, що невербальні засоби спілкування є надзвичайно продуктивними у вивченні англійської мови. Л. Барліт, С. Остапенко та Г. Удовіченко розділяють їх на навмисні, ненавмисні, первинні, сенсорні тощо і наділяють їх найрізноманітнішими функціями [2]. О. Ланських, Т. Дернова, Н. Сливка переконують, що під час вивчення англійської мови, окрім граматики та лексики, вкрай важливо враховувати невербальні аспекти спілкування, особливо у діловодстві. На їх думку, мова жестів та мова очей, разом із інтонацією голосу можуть забезпечити успіх міжнародної комунікації навіть тоді, коли знання англійської є недостатнім [7]. І. Холод твердить, що за допомогою засобів невербальної комунікації відбувається передача інформації від того, хто говорить, до того, що слухає [13], а І. Фецько переконує, що за допомогою невербальних засобів спілкування можна дублювати або замінювати мовну комунікацію, підтверджувати або заперечувати інформацію, а також доповнювати висловлювання [11]. М. Триняк досліджує концептуалізацію феномену невербальної комунікації, яку він називає культурно-детермінованим компонентом і визнає, що для кожної лінгвокультури вона є іншою і через неї проявляється свідомість

кожної національної мови [10]. О. Вечерок, Л. Трусова, С. Скальська наголошують, що засоби невербальної комунікації істотні для іншомовної комунікації, де важливо розуміти специфіку етнокультурних спільнот, з якими має відбуватися спілкування. Так зникнуть можливі непорозуміння і виробиться власний толерантний стиль розмови. Якщо ж йдеться про навчальний процес, то невербальні комунікативні засоби забезпечать адекватне сприйняття інформації та дозволять ефективно вивчати мову іншої країни, долаючи кордони і бар'єри [4]. Л. Харченко вивчає особливості застосування невербальних засобів ділового спілкування [12]. О. Юр'єва розглядає, як жести та інші невербальні знаки (міміка, пози, дотик, просторове розташування) позиціонуються в різних культурах [14]. А. Бадан та К.Вовченко розглядають невербальну комунікацію в контексті культур, зокрема порівнюють її репрезентацію в англійській та українській художній літературі. Науковці стверджують, що саме невербальна комунікація здійснює вплив на передачу емоцій, транслює соціальні сигнали і демонструє міжкультурну взаємодію [1].

Водночас аналіз наукових джерел засвідчує, що, попри значну кількість праць, присвячених окремим аспектам невербальної комунікації та міжкультурної взаємодії, питання її системної інтеграції у процес викладання англійської мови залишається недостатньо опрацьованим. Більшість досліджень зосереджується на описі функцій, класифікацій або культурних відмінностей невербальних засобів, тоді як методичні механізми їх цілеспрямованого формування у здобувачів освіти майже не розглядаються. Саме ця дослідницька прогалина зумовлює необхідність даного дослідження, спрямованого на обґрунтування ролі невербальної комунікації як складника міжкультурної комунікативної компетентності та визначення шляхів її практичного впровадження у процес навчання англійської мови.

Метою ж нашого дослідження є виявлення міжкультурних аспектів невербальних засобів спілкування та пошук шляхів їх впровадження у процес викладання англійської мови. Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі завдання:

- з'ясувати, які засоби спілкування є невербальними (далі – ЗНС) та визначити їх роль для реалізації успішної міжкультурної взаємодії;
- визначити культурну специфіку ЗНС у середовищі англомовного спілкування;
- окреслити міжкультурні розбіжності під час невербальної комунікації англійською мовою;
- представити роль невербальної комунікації у формуванні міжкультурної комунікативної компетентності;
- виявити педагогічну перспективу інтеграції міжкультурних аспектів невербальної комунікації у викладання англійської мови в освітніх закладах України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Епідемія коронавірусу, дистанційне навчання, війна в Україні, глобальна цифровізація суспільства спричинилися до того, відсоток сучасного усного спілкування в останні роки суттєво знизився. Через це міміка, жести і положення тіла людини, що говорить, стали вкрай важливими для того, щоб правильно інтерпретувати почуту інформацію. Саме тому, цілком логічно підвищувати обізнаність комунікантів про невербальне спілкування, яке суттєво спрощує розуміння природної мови, підвищує впевненість її носія, допомагає йому почуватися вільно під час розмови, а також допомагає уникати непорозумінь у міжнародній взаємодії. Здатність спілкуватися невербально – це навичка, яку слід розвивати усім учасникам освітнього процесу – і викладачам, і студентам. Тим більше, що додаткові засоби передачі інформації позитивно впливають на формування здорового навчального середовища в межах групи, що вчиться

комунікувати англійською. Як слушно стверджують Л. Барліт, С. Остапенко й Г. Удовіченко, невербальне спілкування може заперечувати, регулювати (контролювати), акцентувати, замінювати і доповнювати вербальні вирази [2], а його компонентне наповнення вражає різноманіттям наповнення. За допомогою графічної схеми продемонструємо, які саме компоненти складають НК (рис.1)

Рис.1 Компоненти невербальної комунікації

Джерело: сформовано авторами

Кінесика вважається фундаментальною наукою про рух. Вона представляє нам мову нашого тіла: знизування плечима сигналізує про нерозуміння, постукування пальцями вказує на нудьгу, стиснуті руки демонструють злість чи агресію, кусання нігтів – нервозність тощо. Здобувачам освіти, які вивчають англійську мову, слід транслювати інформацію, що в англомовних культурах жести, як правило, мають стриманий характер, тому їх треба використовувати надзвичайно виважено і помірковано, особливо якщо йдеться про офіційне та академічне спілкування. Надмірна жестикуляція може сприйматися проявом емоційної нестабільності або нав'язливості.

Міміка пов'язана із рухам м'язів обличчя, через які можна визначити універсальні почуття і психічний стан людини, яка виражає радість, гнів, смуток, здивування, огиду. Що ж стосується усмішки, то її значення для ефективної комунікації, зокрема міжнародної, особливе. Вона може «пом'якшити» потенційно вороже налаштовану людину, допомагає уникати загострення конфліктів і забезпечує позитивну взаємодію мовців.

Г. Врайт та А. Гнатюк визначають *проксеміку* галуззю, що підпорядковується соціальній психології та семіотиці та досліджує просторові системи спілкування знаками [5]. Насамперед йдеться про фізичну дистанцію, яку свідомо чи підсвідомо ми обираємо під час спілкування. Відстань між учасниками розмови свідчить про симпатію або антипатію між ними, про бажання зберегти приватність, проявити владу або агресію. Англomовні культури звертають увагу на чітке дотримання особистого простору, особливо у формальних і навчальних ситуаціях.

Хаптика – це різновид тактильної комунікації, за допомогою якої виражаються емоції, наміри і соціальні відносини. Вони проявляються через дотики рук, обійми, поштовхи, різні торкання [8].

Окулесика займається вивченням мови очей в інтерактивній візуальній поведінці людини. Так званий зоровий контакт вказує на зацікавленість у розмові, відвертість і чесність комуніканта, а його уникання є ознакою незацікавленості, низької впевненості або негативної емоційності. Для англomовного середовища погляди «очі в очі» вказують на щирість і впевненість у собі. Якщо ж під час розмови погляд відведений у бік, він може вказувати на порушення особистих меж. Така культурна норма має важливе значення для процесу навчання англійської мови, оскільки студенти з інших культур можуть несвідомо порушувати ці очікування. Для них такий тип спілкування може вважатися надто інтимним або неввічливим. Саме тому

викладач має враховувати таку культурну специфіку, щоб часом помилково не сприйняти студента за незацікавленого, невпевненого або нещирого.

Вокаліка досліджує невербальні звукові сигнали під час мовлення (тональність, висоту голосу, темп, ритм, гучність, інтонацію, паузи, зітхання, сміх), які додають йому емоційності та впливають на значення слів. У світі англійської мови важливе значення має зміна інтонації, за допомогою якої передаються емоції, виділяються смислові акценти і регулюється комунікативне русло. Монотонна розмова вказує на відстороненість мовця, бесіда на високих тонах – на агресію або порушення комунікативних норм.

Таким чином, невербальна взаємодія викладача є важливою складовою його спілкування зі студентами. Іноді його рухи, міміка, зоровий контакт, зовнішній вигляд (одяг і зачіска) можуть сказати більше, ніж слова, а тому студенти можуть узагальнювати інформацію про нього і робити суб'єктивні висновки про думки, емоції та цілі своїх педагогів. У такому контексті доцільно охарактеризувати символічне і знакове наповнення невербальної комунікації, яке реалізується на рівнях візуалізації, акустики і дотику. Візуальна семіологія вивчає найголовніші символи та знаки, які ми можемо бачити, та допомагає визначити, як їх інтерпретувати у процесі спілкування.

Таблиця 1

Приклади візуальної невербальної комунікації (НК)

КОМПОНЕНТИ НК	ДЕМОНСТРАЦІЙНІ ВАРІАНТИ
Міміка	хмуритися, посміхатися, «дутися», здіймати брови
Жести, сигнали руками	радісне махання рукою, жестикуляційні команди: «Іди сюди!», «Стій!», «Повернися!»
Мова тіла та постава	опущена голова; сутулість; згорблені плечі
Рухи тіла	танцювати, стукати пальцями, волочити ноги, стискати кулаки
Фізичні дії	грюкати дверима, втікати, обмахувати обличчя віялом

Проксеміка	збережений фізичний простір між співрозмовниками
Колір	червоний є символом енергії, небезпеки, вогню, пристрасі
Типографіка (шрифти, макети)	слова, записані великими літерами можуть сприйматися як «крик».
Зображення	фотографії, малюнки, графічний дизайн, фільми, веб-іконки, смайлики

Джерело: сформовано авторами

Акустична семіологія стосується нашого слуху, вона займається вивченням несловесних аспектів (тонів, темпів, ритмів, акцент), які ми чуємо, а також усіх інших звуку, що не є мовленням. Їх складові частини ми розмістили у таблиці 2.

Таблиця 2

Приклади акустичної невербальної комунікації

КОМПОНЕНТИ НК	ДЕМОНСТРАЦІЙНІ ВАРІАНТИ
Людські звуки	гудіння, свист, зітхання, задишка, збентежений кашель
Аспекти людської мови	інтонація, тон, тембр, темп, ритм, акцент, звуки вагання
Звуки з навколишнього середовища	скрип гальм, звук літака, спів пташок, шум води дощу, стукіт вікон
Спеціально створені звуки	сирена, гудок, свисток, барабан, сигнал тривоги, звукові сигнали, клацання машин
Музика	мрійливий вальс, тріумфальний марш
Тиша	мовленнєві паузи, затяжне мовчання перед тим, як прозвучить відповідь

Джерело: сформовано авторами

Що ж стосується невербального спілкування між людьми через дотик, про яке ми вже говорили вище, то слід виділити три універсальні ситуації, для

яких така манера комунікації буде прийнятною і доречною, але за умови, що комуніканти не лише знайомі, а й дуже добре знають один одного:

1. Для того, щоб висловити співчуття з приводу значної втрати або розчарування, дозволяється коротко покласти руку на плече колеги або коротко і легенько стиснути його плечі.

2. Вітаючи з успіхом або перемогою, можна тепло стиснути верхню частину спини. Це означатиме, що ви пишаєтеся цією людиною

3. За допомогою теплового поплескування по верхній частині спини теж можна привітати колегу і засвідчити велику гордість за нього.

Варто пам'ятати, що легкий дотик до плеча змушує людину повернутися обличчям до того, хто зробив цей жест. Тому дуже важливо дотримуватися простих правил субординації і не робити рухів, які можуть скомпрометувати чи образити.

Сьогодні вкрай важливо, щоб на заняттях з англійської мови студенти отримували знання про описані вище впливи невербальної взаємодії через особисті приклади викладачів. Адже вербальна і невербальна комунікація вчителів англійської мови позитивно впливає на соціальну присутність здобувачів освіти. Так вони почувають себе частиною спільноти, а їхнє навчання стає мотивованим. Ефективною вважається поведінка педагога, коли він тримає зоровий контакт з аудиторією, під час викладу теоретичного матеріалу жестикулює, змінює пози, посміхається, змінює голосові інтонації, жартує. Таким чином, невербальну взаємодію вчителя англійської мови впевнено можна назвати додатковим засобом викладання англійської мови, що допомагає розіграти атмосферу в групі, полегшує розуміння змісту викладеного матеріалу, пробуджує інтерес до вивчення англійської мови та поліпшує якість освіти.

На рівні культури невербальна комунікація посідає важливе місце. Вона стає частиною соціокультурного компоненту міжнародної взаємодії,

відображаючи культурні норми, цінності та соціальні очікування національних мовних середовищ. А через адекватне використання жестів, дотримання просторових дистанцій, зорові контакти і «тілесну» поведінку формує толерантне ставлення до культурних відмінностей. Як стверджують Ю. Чжан та Б. Цін, «у різних культурах значення невербальної комунікації відрізняються. Існує багато прикладів, які показують як невербальна комунікація змінюється разом зі зміною культури. Одна і та ж поведінка може мати різне значення у різних культурах. Наприклад, в Китаї дуже часто можна побачити двох молодих чоловіків, які йдуть поруч, тримаючись за руки. Вони будуть вважатися лише хорошими друзями. Це не є чимось ненормальним. Однак у західних країнах ставлення до них буде пов'язане з визначенням гендерних ролей. У Японії кивання головою означає лише те, що ви слухаєте, а не те, що ви розумієте, тощо» [15, С. 105]. Важливо також знати, що жестовий знак «ОК», коли великий і вказівний пальці з'єднуються так, що утворюється коло, в США означає «згоду», в Японії – «гроші», у Франції – «нуль». Навіть мімічні зміни обличчя, які вважаються універсальними для усіх культур, відрізняються між собою за комунікативними правилами і проявами. Скажімо, народи Азії уникають жвавих розмов, їх мовлення частіше пригнічене, тоді як середземноморські жителі спілкуються швидко і голосно. Навички «читання» невербальних сигналів комуніканта підвищують розуміння його емоційного стану, а також тлумачать його комунікативні наміри, що є важливим для встановлення довірливих і продуктивних міжкультурних контактів. Для високорозвиненої Японії, наприклад, важливими є невербальні сигнали під час спілкування, а американці не дуже хочуть читати приховані змісти, тому віддають перевагу вербальній комунікації.

Проаналізувавши цілу низку офіційних документів Ради Європи та Європейського Союзу, В. Бойчук дійшла висновку, що формування й удосконалення міжкультурної компетентності усіх без винятку учасників

навчального процесу є пріоритетним завданням сучасної педагогічної освіти в Україні та світі [3]. Уміння адаптувати власну невербальну поведінку до комунікативної ситуації мовного середовища зі специфічною культурою спілкування є важливим для подолання мовних труднощів, зниження рівня тривожності та забезпечення взаєморозуміння. Під час вивчення англійської мови студенти мають звертати увагу на використання невербальних комунікативних сигналів для підтримки мовленнєвих діалогів, демонстрації свого інтересу до розмови та регуляції міжнародної взаємодії.

Для того, щоб практикуватися у невербальному спілкуванні, існує не так багато методик. Педагогічна практика пропонує наставникам / вчителям / викладачам демонструвати жести та різноманітні вирази обличчя за допомогою усіх можливих засобів унаочнення. Здобувачам освіти пропонується підібрати означення для вираження фізичних та емоційних почуттів. Ефективними є перегляди відеокліпів без звуку, обговорення мови тіла, міжлюдських стосунків, емоцій та почуттів, конструювання діалогів, які потрібно розіграти, використовуючи лише міміку і жести тощо.

Зазначені прийоми можна умовно об'єднати у групу візуально-аналітичних та імітаційних методів, спрямованих на розвиток здатності інтерпретувати невербальні сигнали в різних комунікативних ситуаціях. Їхня перевага полягає у формуванні навичок спостереження, аналізу та порівняння, що є ключовими для міжкультурної взаємодії. Водночас ці методи потребують подальшого методичного супроводу, оскільки без рефлексивного компоненту вони можуть залишатися на рівні інтуїтивного сприйняття.

Ефективним педагогічним інструментом є моделювання міжкультурних комунікативних ситуацій за допомогою рольових ігор, симуляцій та ситуативних діалогів. У межах таких завдань студенти мають можливість не лише відпрацьовувати мовні структури, а й експериментувати з невербальною поведінкою, адаптуючи її до англійськомовного культурного контексту.

Рефлексивне обговорення результатів виконаних завдань дозволяє усвідомити типові помилки та сформувані стратегії їх подолання. Н. Сяська пропонує практикувати міжкультурну комунікацію на заняттях з іноземної мови через такі дієві, на її погляд, технології:

1. Ігрову діяльність. При формуванні лінгвосоціокультурної компетенції доцільно використовувати рольові ігри, моделювання уявних комунікативних ситуацій.

2. Інтерактивне навчання (створення проблемних ситуацій соціокультурної тематики).

3. Навчання з використанням ІКТ (мультимедійних засобів, веб-форумів, відео- і телефонних конференцій, онлайн-дискусій, Інтернет-проектів, електронного листування і чатів з представниками англомовних країн).

4. Когнітивно-культурологічні вправи (аналіз, синтез, порівняння узагальнення, асоціації).

5. Автентичні поезії та пісні тощо [9].

Окрему увагу слід приділяти самостереженню над собою, робити відеозаписи власних мовленнєвих виступів для аналізу комунікативних дій та їх корекції відповідно до міжкультурного контексту.

Висновки. Результати дослідження показали, що у процесі вивчення і викладання англійської мови беззаперечно потрібно враховувати міжкультурні аспекти невербальної комунікації. Адже попри універсальність їх основних компонентів, деякі культури демонструють різне трактування і ставлення до одних і тих самих рухів, жестів, поглядів тощо. Доведено, що невербальна комунікація залежить від культурних аспектів, які впливають на специфіку вираження мовленнєвих емоцій та почуттів, прояви ввічливості, етикету та самоконтролю мовця, продиктовані національною традицією. Через це так звані невербальні відмінності стають причиною типових

комунікативних труднощів, з якими можуть стикатися студенти під час міжнародної комунікації. З'ясовано, які засоби спілкування є невербальними та визначено їх роль для реалізації успішної міжкультурної взаємодії. Визначено культурну специфіку засобів невербального спілкування у середовищі англomовного спілкування та окреслено міжкультурні розбіжності під час невербальної комунікації англійською мовою. Представлено роль невербальної комунікації у формуванні міжкультурної комунікативної компетентності та обґрунтовано її місце у ній. Виявлено, що формування НК сприяє підвищенню рівня міжкультурної чутливості, розвитку емпатії та готовності до ефективної взаємодії з представниками інших культур.

Перспективною, на наш погляд, може бути подальша розробка та апробація спеціалізованих методичних моделей формування навичок міжкультурної невербальної комунікації в умовах аудиторного та дистанційного навчання, а також вивчення впливу цифрового середовища на трансформацію невербальної поведінки в іншомовній комунікації.

Список використаних джерел

1. Бадан А., Вовченко К. Порівняльна характеристика невербальної комунікації у англomовних та україномовних носіїв (на матеріалі художньої літератури). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2025. № 71. С. 242–245. DOI: <https://doi.org/10.32782/2409-1154.2025.71.53>
2. Барліт Л., Остапенко С., Удовіченко Г. Англійська та українська невербальна комунікація: порівняльний аспект. *Інтелект. Особистість. Цивілізація*. 2024. № 1 (28). DOI: <https://doi.org/10.33274/2079-4835-2024-28-1-58-70>

3. Бойчук В. Потенціал уроків іноземної мови як площини формування міжкультурної компетентності підлітків. *Освіта та педагогічна наука*. 2024. № 3 (187). С. 24–37. URI: <http://hdl.handle.net/123456789/10985>
4. Вечерок О., Трусова Л., Скальська С. Невербальна комунікація в контексті міжкультурного спілкування. *Реалії, проблеми та перспективи вищої медичної освіти : матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю, м. Полтава, 25 березня 2021 р.* Полтава, 2021. С. 49–50. URL: <https://repository.pdmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bb1934f4-f76d-4b84-ae08-9b3fc37380cb/content>
5. Вraith Г., Гнатюк А. Проксеміка в сучасному світі. *Південноукраїнські наукові студії. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих вчених.* URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/7188/1/Vrait%20Halyna%20Yakivna%202020.pdf>
6. Задільська Г. Невербальна комунікація як одна із складових комунікативної компетенції студентів-філологів ЗВО. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2020. Вип. 188. С. 77–80. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2020_188_17
7. Ланських О., Дернова Т., Сливка Н. Особливості невербальної комунікації у діловій англійській мові. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 68. Т. 1. С. 169–174. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/68-1-26>
8. Прокопович Л., Моргун А., Задорожний І., Богів Я. Діловий етикет : національна специфіка невербальної комунікативної поведінки в полікультурному просторі. *Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2024. № 49. С. 381–386. DOI: <https://zbirnyky.rshu.edu.ua/index.php/ucpmk/article/view/884>

9. Сяська Н. Підготовка майбутніх філологів до професійної діяльності: сучасні виклики, полікультурні засади навчання. *Молодь і ринок*. 2017. № 4 (147). С. 72–77. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2017_4_16
10. Триняк М. Невербальна комунікація як чинник адаптації в інтеркультурному просторі. *Освітній дискурс: збірник наукових праць*. 2024. Вип. 50 (7–9). С. 23–28. URL: <https://www.journal-discourse.com/uk/kataloh-statei/2024/2024r-507-9/neverbalna-komunikatsiia-iak-chynnyk-adaptatsii-v-interkulturnomu-prostori>
11. Фецько І. Міжкультурні паралелі невербального спілкування: шляхи до взаєморозуміння. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2025. Вип. 212. С. 247–253. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-212-37>
12. Харченко Л. П. Особливості застосування невербальних засобів ділового спілкування. *Соціальна педагогіка: теорія і практика*. 2013. № 4. С. 58–65. DOI:10.52058/2708-7530-2023-10(40)-750-763
13. Холод І. Використання невербальних засобів комунікації у навчанні англійської мови. *SWorld Journal*. 2018. Вип. 14 (1). С. 86–90. DOI:10.30888/2663-5712.2022-14-01-016
14. Юр'єва О. Особливості невербальної передачі інформації в процесі міжкультурної комунікації. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна*. 2009. Вип. 11. С. 95–102. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2009_11_18
15. Zhang Y., Qin B. Ways of Improving Intercultural Nonverbal Communication between China and America. *International Journal of Education and Humanities*. 2023. Vol. 6, No. 2. P. 104–106. DOI:10.54097/ijeh.v6i2.3648